

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 8 มีนาคม 2539

ห้องสมุดป่วย อังภากรณ์

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ผมเขียนถึงห้องสมุดป่วย อังภากรณ์ในวารดิถีที่ศาสตราจารย์ ดร.ป่วย อังภากรณ์มีอายุครบ 80 ปี ในวันที่ 9 มีนาคม 2539 ทั้งนี้เพราะผมมีความเห็นว่า ในบรรดาคุณูปการที่อาจารย์ป่วยมีต่อคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่มีผลงานชิ้นใดที่ยังรำลึกและมีผลอันยั่งยืนเทียบเทียมเท่าการจัดตั้งห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์

ห้องสมุดเป็นชุมแห่งปัญญา มีหน้าที่ส่งเสริมทางวิชาการ ความแข็งแกร่งของห้องสมุดในฐานะฐานที่มั่นทางปัญญา บ่งบอกถึงสถานะทางวิชาการของคณะหรือมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มนุษย์เมื่อเป็นโรคขาดอาหารมีโอกาสมีสุขภาพอนามัยแข็งแรงได้ฉันใด สถาบันวิชาการหากขาดส่งเสริมทางวิชาการ ก็ยากที่จะเป็นปรการแห่งพุทธิปัญญาได้ฉันนั้น

เมื่อผมไปศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในช่วงทศวรรษ 2510 ผมจึงได้เข้าใจว่า คนอังกฤษให้ความสำคัญแก่ห้องสมุดมากปานใด ในยามที่คนอังกฤษถามว่า คุณกำลังศึกษาวิชาอะไร คำถามที่ตั้งมิใช่ What are you studying? หากแต่เป็น What are you reading? ในโลกทัศน์ของคนอังกฤษ การอ่านเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ

มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ นอกจากจะมีหอสมุดกลางซึ่งเป็นห้องสมุดที่ใหญ่ที่สุดในสี่แห่งหนึ่งในสหราชอาณาจักรแล้ว ยังมีห้องสมุดของ Colleges ซึ่งมีมากกว่า 20 แห่ง และห้องสมุดของคณะวิชาทุกคณะ ภายในเมืองเคมบริดจ์ก็มีห้องสมุดของเทศบาลด้วย เมืองเคมบริดจ์ทั้งเมืองมีห้องสมุดมากกว่า 30 แห่ง ซึ่งเคื้ออำนวยความสะดวกทางปัญญาอย่างยิ่ง

วิสัยทัศน์ของอาจารย์ป่วยเกี่ยวกับห้องสมุดคงได้มาจากการมีโอกาสในการศึกษาในประเทศอังกฤษนี้เอง เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองอุบัติขึ้น และนครลอนดอนถูกเยอรมนีทิ้งระเบิด นักศึกษามหาวิทยาลัยลอนดอนถูกส่งไปเรียนยังมหาวิทยาลัยอื่น อาจารย์ป่วยถูกส่งไปอยู่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และใช้เวลาชดู่อยู่ใน Marshall Library อันเป็นห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยนั้น Marshall Library ตั้งตามชื่อ อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ผู้ก่อตั้งคณะเศรษฐศาสตร์ เมื่ออาจารย์ป่วยศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์นั้น นางแมรี มาร์แชล

(Mary Marshall) ผู้ภรรยายังมีชีวิตอยู่ และทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดนั้น ผมได้ยินอาจารย์ป่วยพูดถึงแมรี มาร์แชลหลายครั้งหลายครา จนเข้าใจว่ารู้จักและสนิทสนม ในเวลานั้น Marshall Library อยู่ที่ Downing Street ยังมีได้ย้ายมาอยู่ Sidgwick Avenue ดังปัจจุบัน

เมื่ออาจารย์ป่วยก่อตั้งห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ ในปี 2508 นั้น ผมเข้าใจเอาเองว่า อาจารย์ป่วยคงมี Marshall Library อยู่ในความนึกฝัน เพราะเป็นห้องสมุดเศรษฐศาสตร์เหมือนกัน อาจารย์ป่วยคงมิได้ยึดห้องสมุดของ London School of Economics and Politics (เรียกย่อๆว่า LSE) เป็นแบบจำลอง แม้ LSE จะเป็นสำนักตัดศิลาของอาจารย์ป่วยก็ตาม เพราะห้องสมุด LSE ครอบคลุมหลายสาขาวิชามากเกินไป ทั้งสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

การที่ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์จะสมควรสรรฉบับสำคัญๆ ดังเช่น Economic Journal, American Economic Review, และ Journal of Political Economy สะท้อนให้เห็นวิสัยทัศน์ของอาจารย์ป่วย วารสารเหล่านี้มีฉบับย้อนหลังยาวนาน บางฉบับย้อนหลังไปถึงเล่มปฐมฤกษ์ นับเป็นการวางรากฐานของคลังเสปียงทางวิชาการที่สำคัญ เมื่อแรกก่อตั้งห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิริคกีเฟลเลอร์ในการจัดซื้อหนังสือและวารสารคิดเป็นมูลค่า 30,000 ดอลลาร์อเมริกัน แม้จะเป็นจำนวนไม่มาก แต่ก็พอเพียงสำหรับการจัดตั้งห้องสมุดที่ทันสมัยในเวลานั้น

คณะเศรษฐศาสตร์ มธ. เคลื่อนตัวเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ในยุคที่อาจารย์ป่วยเป็นคนบดี้ และดูเหมือนจะเป็นความภาคภูมิใจของนักศึกษาเศรษฐศาสตร์ทุกคนในเวลานั้น ผมยังจำได้ดีว่า ผมรู้สึกตื่นเต้นที่ได้เห็นห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ เพื่อนร่วมรุ่นของผมหลายคนก็มีความรู้สึกในทำนองเดียวกัน ข้อที่น่าตื่นเต้นยิ่งขึ้นไปอีกก็คือ การมีโอกาสได้อ่านหนังสือเศรษฐศาสตร์ที่ทันสมัย ซึ่งแตกต่างจากตำราเศรษฐศาสตร์ภาษาไทยที่มีอยู่ในเวลานั้นอย่างลิบลิบ ในทัศนะส่วนตัวของผม การศึกษาเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลังการรัฐประหารปี 2490 มีอาการทรงกับทรุด ไม่เพียงแต่จะไม่มีแนวทางวิชาการเท่านั้น แม้แต่การชำเลื่องดูการเปลี่ยนแปลงในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา ก็ไม่มี การจัดตั้งห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์เปรียบประดุจการติดโคมฉายเพื่อเฟ่งพินิจความล้ำหลังของตนเอง

ในขณะที่สำนักเศรษฐศาสตร์ท่าพระจันทร์เริ่มขับเคลื่อนตัวเองไปข้างหน้า นักศึกษาจำนวนน้อยนักที่จะทราบ ว่า อาจารย์ป่วยต้องใช้พลังมากเพียงใดในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ แม้แต่การผลักดันให้มหาวิทยาลัยมีนโยบายการผลิตอาจารย์ประจำก็ถูก

ชัดขวางโดยคนบตีบางคนนะ การจัดตั้งห้องสมุดคณะก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคเชิงสถาบัน ซึ่งมีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ห้องสมุดคณะที่เคยมีมาแต่ก่อนต้องถูกปิดไป เนื่องจากนักศึกษาฝ่ายซ้ายใช้เป็นที่บ่มเพาะลัทธิมาร์กซิสต์ แต่การปิดห้องสมุดนั้นมีสภาพเหมือนหนึ่งการทำลายคลังอาวุธทางปัญญา

แม้เมื่อห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ยังมีปัญหาในการจัดซื้อหนังสือ ผมยังจำได้ดีว่า ในช่วงปี 2511-2512 อาจารย์ปวยเริ่มมีปัญหาข้อขัดแย้งกับผู้บริหารระดับสูงในมหาวิทยาลัย ในขณะที่อาจารย์ปวยมีนโยบายการจัดซื้อตำราเศรษฐศาสตร์มาตรฐานรายการละมากกว่าหนึ่งเล่ม เพื่อให้ให้นักศึกษามีโอกาสใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง แต่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยไม่ต้องการให้ซื้อหนังสือมากกว่ารายการละหนึ่งเล่ม ความขัดแย้งในลักษณะนี้มีส่วนบั่นทอนความมุ่งมั่นในการทำงานของอาจารย์ปวยหรือไม่เพียงใดเป็นเรื่องที่ผมยากจะหยั่งรู้ได้

อาจารย์ปวยไม่เพียงแต่เห็นความสำคัญของห้องสมุดเท่านั้น หากยังมีแนวความคิดว่าด้วยความเป็นสากลของห้องสมุดอีกด้วย เมื่ออาจารย์ปวยเรียไร้เงินจากบรรดาศิษย์เก่า LSE ในประเทศไทย เพื่อส่งกำลังบำรุงในการพัฒนาห้องสมุด LSE ผู้ใกล้ชิดคนหนึ่งของอาจารย์ปวยไม่เห็นด้วย และตั้งคำถามว่า เหตุใดผู้คนในประเทศยากจนดังเช่นประเทศไทย จึงต้องให้เงินอุดหนุนประเทศที่ร่ำรวยกว่าดังเช่นอังกฤษ อาจารย์ปวยตอบว่า ห้องสมุด LSE เป็นห้องสมุดสังคมศาสตร์ที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก การสนับสนุนทางการเงินแก่ห้องสมุดนี้มิได้เป็นประโยชน์เฉพาะคนอังกฤษ นักศึกษาและนักวิชาการชาติอื่นๆ ก็มีโอกาสใช้ประโยชน์ด้วย

ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ก่อเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะมีผู้เชื่อในความเป็นสากลของห้องสมุด มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ช่วยวางรากฐานห้องสมุดนี้ หลังจากนั้นจึงเติบโตด้วยการพึ่งพิงงบประมาณแผ่นดิน ต่อเมื่อมีการจัดตั้งห้องสมุดคณะต่างๆขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์งบประมาณการจัดซื้อหนังสือและวารสารต้องเจียดให้แก่ห้องสมุดคณะที่ตั้งขึ้นใหม่ ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์พึ่งพิงงบประมาณแผ่นดินน้อยลง โดยได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิเอเชียและมูลนิธิฟอร์ดแทนในบางด้าน ล่าสุดมูลนิธิไชย่ง ลืมทองกุลให้เงินอุดหนุน 1 ล้านบาทสำหรับการจัดซื้อหนังสือว่าด้วยบริษัทระหว่างประเทศ (Transnational Corporations) และประวัติศาสตร์ธุรกิจ (Business History)

ในปัจจุบัน ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ มธ. ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นห้องสมุดปวย อังภากรณ์ ถึงจะยังห่างไกลจาก Marshall Library แต่ก็รอดอ้างได้ว่าเป็นห้องสมุดเศรษฐศาสตร์ที่ดีที่สุดในประเทศไทย ห้องสมุดฯสะสมเอกสารและหนังสือวิชาการชนิดที่หาในห้องสมุดอื่นได้ยาก ความเข้มแข็งของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ และความเอาใจใส่ของคณาจารย์มีส่วนทำให้ห้องสมุดอาจารย์ปวย อังภากรณ์ เป็นคลังเสบียงทางวิชาการของประเทศไทย ห้องสมุดฯ

มิได้รับใช้เฉพาะคณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หากยังรับใช้ประชาชนโดยทั่วไป รวมทั้งนักเรียนระดับมัธยมศึกษา นักวิจัยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และภาคธุรกิจเอกชน สปิริตความเป็นสากลของห้องสมุดเป็นมรดกที่ตกทอดจากอาจารย์ป๋วย

แต่ห้องสมุดป๋วย อึ้งภากรณ์จะเติบโตใหญ่เป็นฐานที่มั่นทางพุทธิปัญญาในสังคมไทย และเติบโตเป็นห้องสมุดนานาชาติต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปรโฉมเป็น Electronic Library จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรทางการเงินจำนวนมาก งบประมาณแผ่นดินไม่เคยพอเพียงในการสะสมเสบียงทางวิชาการ สถานการณ์เวลานี้เลวร้ายกว่าเมื่อสามทศวรรษที่แล้ว เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ราคากระดาษและราคาหนังสือดิบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนการฟุ้งฟิงเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศก็เป็นไปได้ยาก ในเมื่อสังคมไทยเติบโตใหญ่ทางเศรษฐกิจถึงปานนี้ การหวังพึ่งนายทุนไทยแม้จะเป็นไปได้ แต่ก็หานายทุนไทยได้น้อยรายนักที่ร่ำรวยอย่างมีวัฒนธรรม และเห็นความสำคัญของการสร้างคลังอาวุธทางปัญญา

บัดนี้ ถึงเวลาที่บรรดาศิษย์เก่าคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จักต้องหวนกลับไปช่วยเหลือสำนักเก่าของตน

ในบรรดาคุณธรรมทั้งปวงของอาจารย์ป๋วย กตัญญูตเวทิตาคุณนับเป็นคุณธรรมอันโดดเด่น อาจารย์ป๋วยอุทิศตนทำงานตอบแทนแผ่นดินแม่ และตอบแทนสำนักเก่า ทั้งโรงเรียนอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ LSE ในกรณีหลังนี้ LSE ถึงกับมอบตำแหน่ง Honourary Fellow แก่อาจารย์ป๋วย ในฐานะที่เป็นนักเรียนดีเด่นและศิษย์เก่าที่เอาการเอางาน LSE ก่อตั้งในปี 2438 โดยสามีภรรยาชื่อ Sidney และ Beatrice Webb ซึ่งเชื่อมั่นศรัทธาในแนวทางสังคมนิยมแบบเฟเบียน (Fabian Socialism) ในโอกาสที่ LSE มีอายุครบ 100 ปี ในปี 2538 LSE ร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยจัดตั้งทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนไทยชื่อ Dr.Puey Ungphakorn - LSE Centenary Scholarship

ผมขอเรียกร้องบรรดาศิษย์เก่าคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เอาเยี่ยงอย่างอาจารย์ป๋วยในการแสดงกตัญญูตเวทิตาคุณต่อสำนักตักศิลาเก่าของตน และบำเพ็ญกรรมด้วยการให้ทาน ในวาระที่อาจารย์ป๋วยมีอายุครบ 80 ปีนี้ ขอให้พี่ เพื่อน และน้องร่วมสำนักร่วมใจกันบริจาคเงินให้ได้ 80 ล้านบาทสำหรับการพัฒนาห้องสมุดป๋วย อึ้งภากรณ์ในรอบสามทศวรรษที่ผ่านมา สำนักเศรษฐศาสตร์ท่าพระจันทร์ผลิตบัณฑิตไปแล้วประมาณ 10,000 คน หากทุกคนร่วมใจกันบริจาคเงินคนละ 1,000 บาท ก็จะได้เงินบริจาค 10 ล้านบาทเป็นอย่างน้อย บรรดาพี่ เพื่อน และน้องที่ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจและการค้า หากจะบริจาคคนละ 1 ล้านบาท ก็คงไม่มีใครติฉินนินทา

ขอให้ลูกศิษย์อาจารย์ป่วยร่วมใจกันบริจาคเงิน 80 ล้านบาทเพื่อพัฒนาห้องสมุด
ป่วย อึ้งภากรณ์ มิใช่เพื่ออาจารย์ป่วย หากแต่เพื่อสร้างฐานที่มั่นทางปัญญาในสังคมไทย

หมายเหตุ ผู้ประสงค์บริจาคเงินแก่ห้องสมุดป่วย อึ้งภากรณ์ โปรดติดต่อบรรณารักษ์
(คุณวนิดา จันทนทัศน์) โทร 02 - 224 - 1380